

Toril Strande Ødegårdstuen og Tore Bjerke

Hva synes barn om dyreartene?

Den betydelige utbredelsen av dyrehold, og den sentrale rolle som dyr har innen f.eks. mytologi, religion og eventyr indikerer klart at dyr betyr mye for oss, og at de har en eller annen virkning på oss. Dette er følgelig intet nytt fenomen; f.eks. er det i en 12 000 år gammel grav funnet levningene av et barn som holdt armene rundt kjæledyret sitt (Kidd & Kidd 1985). Innen utviklingspsykologien har en i svært stor grad vært opptatt av forhold mennesker imellom, og studiet av naturen (inkludert dyras) betydning for barn og unge har vært neglisjert (Bjerke 1994). Vi minner her likevel kort om Levinsons (1969) pionerarbeid med sin introduksjon av dyreassistert terapi. Han arbeidet særlig med mentalt retarderte, og hevdet bl.a. at det svake selv-bildet og de depressive trekkene vi ofte ser blant institusjonsbarn kan komme av at de ikke har noen å være glade i, vise omsorg for, beskytte og å ha tillit til. Seinere har mange terapeuter erfart at kjæledyr som med-terapeut kan ha svært positive virkninger (Mallon 1992), og at tilsvarende virkninger også sees blant vanlige barn og voksne. Kjæledyr er - i kraft av sin trofasthet og tilgjengelighet - ofte en kilde til kjærlighet, omsorg og trøst, de oppøver evnen til ansvar, stimulerer sosial atferd, og gir bred emosjonell erfaring. Forskningen på området er preget av noen metodiske svakheter, men mye tyder på at kjæledyr bidrar til bedre helse både hos friske og syke mennesker (Friedmann m.fl. 1980, Serpell 1992). Friedmann m.fl. (1983) fant f.eks. at når barn skulle lese høyt for andre (en lett stressende situasjon) var blodtrykket lavere for dem som skulle lese mens en hund var i rommet enn for barn uten en hund til stede.

Selv om det enda ikke har vært utført godt kontrollerte prospektive studier av tamme dyrs betydning for barns utvikling har vi altså en del undersøkelser og positive erfaringer å bygge videre på. Når det gjelder betydningen av dyr som lever fritt i

naturen vet vi imidlertid enda mindre enn når det gjelder kjæledyr. Mange har likevel vært inne på tanken om at erfaringer med dyreliv i oppveksten kan stimulere til den økologiske bevissthet som synes nødvendig framover. (Tiller 1993) Konrad Lorenz hevdet i sin tid at dyra er "broen til naturen" for oss, og Chawla (1988:18) har i en utmerket oversikt over barns opptatthet av naturen påpekt at muligheter for direkte erfaring med natur ser ut til å være viktig. I en retrospektiv undersøkelse blant studenter ved Universitetet i Trondheim (upubl.) har vi f.eks. funnet at de som hadde hatt kjæledyr i oppveksten hadde en klart høyere pastoralisme-skåre (i hvilken grad en ser mennesket som en del av naturen) på McKechnies miljøpersonlighetstest enn hva andre studenter hadde. Innen rammen av prosjektet "Barn og unge i naturen", støttet av Norges forskningsråd, fant vi derfor at det er behov for å vite mer om hva norske barn synes om dyr, også om ville dyr. I denne artikkelen er problemstillingene å analysere forskjeller og likheter m.h.t. kjønn, alder og grad av urbanitet når det gjelder hvilke arter barn liker eller misliker, hvilke egenskaper de forbinder med en del arter, hvilke favorittdyr de har, hvilke arter barna helst vil se ute, og hvilke arter de først og fremst vil redde fra utryddelse.

Ved århundreskiftet skrev den kjente barnpsykologen G. Stanley Hall at fem av menneskets største interesser (for vitenskap, kunst, litteratur, religion, og historie) har rot i kjærligheten til og interessen for naturen, og han tok initiativ til kartlegging av hva dyr betydde for barn og ungdom. I en av undersøkelsene viste det seg at for aldersgruppen 6-17 år var det hund som var den mest populære arten (nevnt av 43 %), fulgt av katt (28 %), kanarifugl (6), kanin (5 %) og hest (5 %). I forhold til jenter var gutter mer opptatt av hund, hest og kanin, mens jenter var mer opptatt av katt og burfugler (Bucke 1903).

Seinere fant Bart (1972) at amerikanske college-studenter likte hest, hund, hjort, kardinal (en fugleart), sel og fasan best av de 30 artene de ble spurt om. Collins (1976) spurte universitetsstudenter om det samme, og fant at de best likte artene var hest, hund og kanin; dårligst likt var rotte og edderkopp. Tamme dyr ble likt best, fulgt av dyr som lever i vannet, og fugler. Jenter likte færre arter enn hva gutter gjorde. Kellert & Westervelt (1983) fant at for amerikanske barn var hunden favorittdyret, fulgt av hest og katt. Barna vurderte i tillegg 33 arter langs en skala fra "liker svært godt" til "liker svært dårlig". Igjen var det hund, hest og katt som ble likt best, fulgt av sommerfugl, svane, og rødstrupe. Hvalen kom på 14. plass, bjørnen på 16., og ulven på 21. plass, og nederst på "rangstigen" fant en klapperslange, rotte, veps, mygg og skorpion. Også i denne undersøkelsen likte guttene dyra bedre enn hva jentene gjorde. Etter en inndeling av artene i kategorier kom det fram at tamme dyr (som hund) og bløte dyr (som katt) var best likt. Med

økende alder på barna økte preferansene for ørn, hval, bjørn og ulv, mens preferansene for katt, kråke og rotte ble mindre. Av kategoriene fikk gruppen insekter lavere preferanseskåre med økende alder.

I Italia ba Rusca & Tonucci (1992) 6-12-åringer nevne noen dyrearter. Jentene nevnte først fredelige dyr som katt, hest og sjiraff, mens guttene i større grad nevnte rovdyr som tiger og løve. På spørsmål om hvilke arter de likte best svarte guttene hund, løve, tiger, hest og katt, mens jentene svarte hund, katt og hest. Denne kjønnsforskjellen var mest utpreget blant barn fra byen; for barna på landet var kjønnsforskjellen mindre. I sin forklaring på disse preferansene svarte jentene oftest at arten har et spesielt forhold til mennesket, og de viste til følelser. Guttene var mest opptatt av dyrets atferd og utseende. Når det gjaldt hvilke arter som ble dårligst likt var det ingen kjønnsforskjeller. Men det var regionale forskjeller idet bybarna oftere enn landsbygd barna nevnte slanger og insekter.

Generelt viser barn lite frykt for dyr inntil de er 18 måneder gamle. Deretter øker frykt for dyr noe fram til seks-årsalder, hvoretter den avtar noe igjen (Bowlby 1973). Jersild & Holmes (1935) viste at mørke rom, slanger og store hunder lettest vekker frykt hos barn under fem år som undersøkes i en fremmed situasjon. Mye taler for at en genetisk faktor påvirker vår frykt for arter som slanger og insekter og gjør læring av denne frykten rask og effektiv (Øhman 1986), og at dette kan skyldes den adaptive verdi seleksjon av individer med denne egenskapen kan ha hatt. Men tilvenning og andre former for læring er også effektivt, og de kulturelle forskjellene er store (Davey 1994). Hva forklaringen enn er - det vil være viktig å samle mer kunnskap om hvilke arter barn i forskjellig alder og fra ulike områder misliker eller er redde.

Metode

Utvalg

Vi ønsket respondenter fra både by og bygd, og valgte kommunene Trondheim, Grue, Alvdal og Nordre Land. I Standard for kommuneklassifisering (1985) er Trondheim klassifisert som en sentral tjenesteyttingskommune. Alvdal og Nordre Land er klassifisert som primærnærings-kommuner, og Grue som blandet landbruks- og industrikommune. Grue ved Finnskogen er dessuten kjent som et område hvor rovdyr-husdyrproblematikken er aktuell. I de tre bygdekommunene deltok samtlige 3., 6., og 8. klasser i undersøkelsen. I Trondheim ble deltagende

skoler bestemt ved skjønsmessig utvelging. 562 unger deltok i undersøkelsen, 271 fra by og 291 fra bygd. Det var 286 jenter og 276 gutter som besvarte skjemaet. Fordelingen på de ulike alderstrinnene var 205 9-10-åringer, 173 12-13-åringer og 184 14-15-åringer.

Spørreskjema

Data om artspreferanser utgjør den ene delen i et tredelt spørreskjema om barn og dyr (de to andre delene omhandler barns holdninger til dyr, og barns deltagelse i dyrerelaterte aktiviteter). Barns artspreferanser ble forsøkt målt ved hjelp av fem ulike tilnærminger: Den første var at barna ble bedt om å skrive ned sine tre favorittdyr. Den andre var at de på en firepunkters Likert-skala anga hvor godt de likte/ikke likte tjue forskjellige ville og tamme dyrearter. Svaralternativene var liker veldig godt, liker litt godt, liker litt dårlig, og liker veldig dårlig. Den tredje gikk ut på å måle barnas oppfatninger om fem ulike arter (hund, ulv, elg, ørn og edderkopp) ut fra et sett med bipolare adjektiver (pen/stygg, spennende/kjedelig, ikke skummel/skummel, lur/dum, ufarlig/farlig, nyttig/unyttig). Hvert adjektivpar fulgte en skala fra 1 til 5, hvor 1 indikerte veldig pen/nyttig/lur/ufarlig osv., 2 indikerte litt pen, 3 indikerte hverken pen eller stygg, 4 indikerte litt stygg, og 5 indikerte veldig stygg. Den fjerde tilnærmingen var at barna ut fra ei liste med atten ville, norske dyr merket av hvilke de har lyst til å se når de (barna) er ute i skog og mark. Den femte tilnærmingen var at barna ut fra ei liste med seksten tamme og ville dyr valgte ut de tre dyrene de helst ville "reddet" fra (en tenkt) utryddelse.

Administrering

Spørsmålene var trykt i små hefter, og ble administrert klassevis. Det ble først gitt instruksjon om at ingen måtte bry seg om hva de trodde forsker, lærer eller medelever mente, at ingen svar var riktigere enn andre, og at det var viktig at alle svarte så ærlig som mulig. I 3. klasse leste forsker deretter opp et og et spørsmål mens barna fortløpende krysset av i sine hefter. I 6. og 8. klasse fylte elevene deretter heftene ut på egen hånd.

Databearbeiding og statistikk

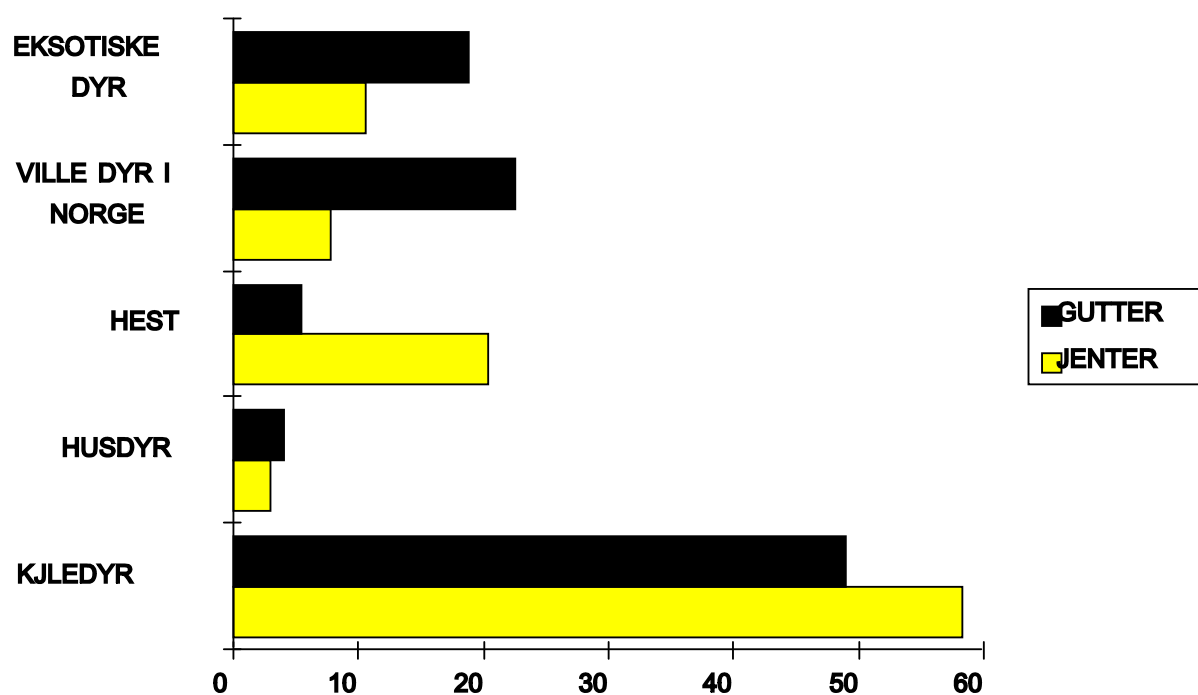
Forskjeller mellom grupper er testet ved hjelp av statistiske analyseteknikker. Det er benyttet enveis variansanalyse (med oppfølgende Student-Newman-Keuls), og chi-kvadrat (χ^2) tester. Forskjeller er påvist som signifikante på et 5 % nivå (dvs. når $p < 0.05$).

Resultater

Hvilke favorittdyr har barn?

Når det gjelder favorittdyr skiller hunder og katter seg klart ut. 75 % av barna oppgir hund som ett av tre favorittdyr, og 55 % oppgir katt. Videre følger hest som nevnes av 39 %, og kanin som nevnes av 13 %. Hvis vi deler barnas tre angitte favorittdyr inn i kategorier (kjæledyr, hest, husdyr, ville dyr i Norge, og eksotiske dyr) utgjør kjæledyr 54 %, hest 13 %, ville dyr i Norge 15 %, eksotiske dyr (ape, panda, tarantella, slanger m.m.) 15 % og husdyr 4%. Mens det blant kjæledyrene er hund, katt og kanin som er mest populære, skårer kua høyest blant husdyrene. 6 % av barna har ku som ett av sine favorittdyr. Av ville dyr i Norge er det ulv (8 %), ørn (7 %), og småfugler (6%) som nevnes av flest. Blant de eksotiske dyrene er det tiger (5 %) og løve (4 %) som nevnes oftest.

Mens flere jenter enn gutter har kjæledyr og hest som sine favorittdyr, har flere gutter enn jenter ville og eksotiske favorittdyr (Figur 1, s. 54). Kjæledyr utgjør 58 % av jentenes favorittdyr, og 49 % av guttenes favorittdyr. Mens hest utgjør 20 % av jentenes favorittdyr, utgjør den bare 5 % av guttenes. Ville dyr i Norge utgjør 8 % av jentenes favorittdyr, og 23 % av guttenes. Mens jungeldyr utgjør 11 % av jentenes favorittdyr, utgjør de 19 % av guttenes. Alle disse forskjellene er signifikante. Vi ser imidlertid en tendens til at jenters begeistring for eksotiske dyr øker med alderen, mens begeistring for hester avtar. For guttenes del er det i 6. klasse at fascinasjonen for ville og eksotiske dyr er størst. Selv om noen flere bygdebarn enn bybarn har husdyr og hest blant sine favoritter, er de regionale variasjonene når det gjelder favorittdyr små.

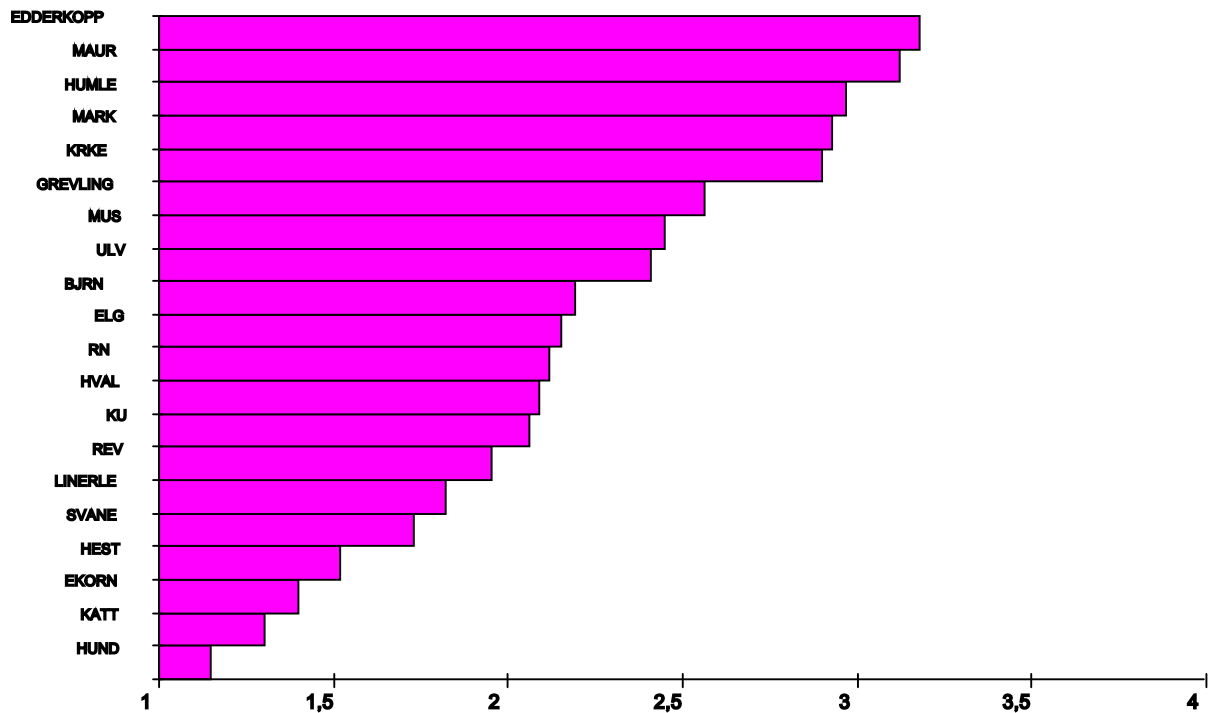
Figur 1. Andel (%) jenter/gutter (hele utvalget) som har kjæledyr, husdyr, hest, ville dyr i Norge, og eksotiske dyr som favorittdyr.

Hvilke arter er det barn liker/misliker?

Dataene tyder på at de fleste barn liker de fleste dyr godt. Det er bare grevling, kråke, humle, mark, edderkopp og maur som flertallet (over 50 %) av barna hverken liker veldig godt eller litt godt. Dyrene som er best likt er hund, katt, ekorn, hest og svane. I andre kvartil finner vi linerle, rev, ku, hval og ørn. I tredje kvartil følger elg, bjørn, ulv, mus og grevling. I siste kvartil - og dårligst likt - er kråke, mark, humle, maur og edderkopp (Figur 2, s. 55.) Standardavviket tyder for øvrig på at det er i barnas forhold til ørn, ulv og grevling at vi finner den største ambivalensen.

Det er en tendens til at de yngste barna liker de ulike dyrene bedre (skårer lavere) enn hva de eldre barna gjør, og forskjellene er signifikante når det gjelder katt, hest, ku, elg, ekorn, linerle, kråke, humle, mark, maur, mus og grevling. Det er kun ulv, bjørn og hval som barn i 8. klasse liker bedre enn barn i 3. klasse, men forskjellene er her ikke signifikante. Hval likes for øvrig signifikant bedre i 6. klasse enn i 3. og 8. klasse. Også mellom jenter og gutter er det forskjeller: Gutter liker ulv, bjørn, ørn, elg, rev, grevling, humle, edderkopper, mark, maur og hval signifikant bedre

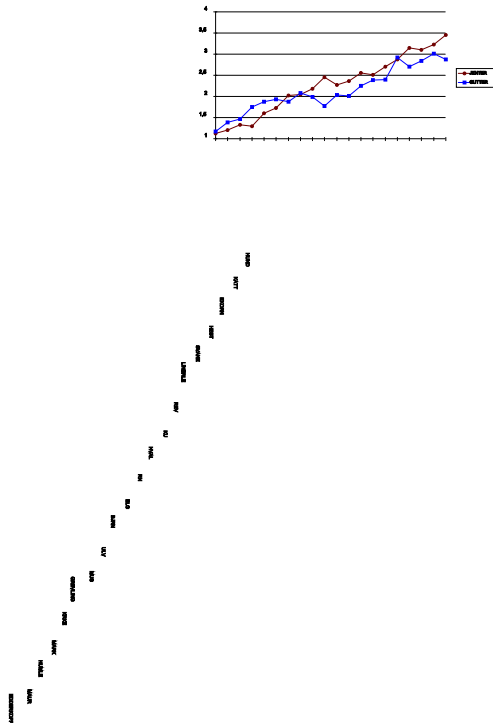
enn jenter gjør. Jenter liker katt, hest, ekorn, svane og linerle signifikant bedre enn gutter gjør (Figur 3, s. 56).

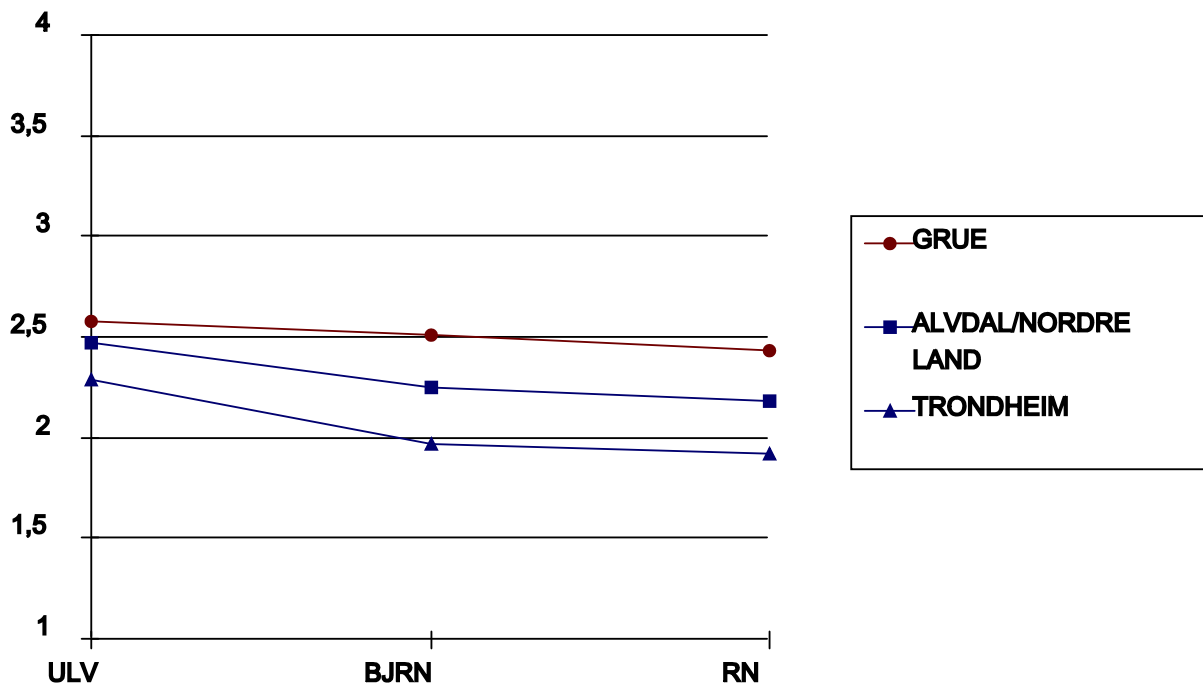
Figur 2. Hele utvalgets gjennomsnittsskårer når det gjelder hvor godt de forskjellige dyrene likes. (Jo lavere skåre, dess bedre likes dyrene: 1=liker veldig godt, 2=liker litt godt, 3=liker litt dårlig, 4=liker veldig dårlig.)

Når det gjelder bostedsmessige forskjeller ser vi en tendens til at barn i Trondheim liker de forskjellige dyrene bedre enn barn fra bygdene gjør. Særlig er dette tilfelle for den yngste aldersgruppen, hvor det for jentenes del bare er mark, og det for guttenes del bare er ku, elg og kråke som bybarn ikke liker bedre enn bygdebarn gjør. Med alderen snur imidlertid denne tendensen seg noe, spesielt for jentene. Bjørn, ørn, kråke, grevling og hval likes allikevel på alle tre alderstrinn bedre av byjenter enn av bygdejenter. Bygutter liker ulv, bjørn, ørn, rev, grevling, mus og hval signifikant bedre enn bygdegutter gjør, også her kan forskjellene sees på alle tre alderstrinn (men ikke signifikante forskjeller for alle). Ku, elg og mark er det derimot bygdeguttene som liker best. Når det gjelder regionale forskjeller er det også verd å merke seg at i tillegg til at bygdebarn liker rovdyr dårligere enn hva

bybarn gjør, kan det se ut som om ulv, bjørn og ørn er dårligere likt blant barn (både jenter og gutter) i "rovdyrkommunen" Grue enn blant barn i Alvdal og Nordre Land (Figur 4, s. 57).

Figur 3. Jenters og gutters gjennomsnittsskårer når det gjelder hvor godt de liker de forskjellige dyrene. (Jo lavere skåre, dess bedre likes dyrene: 1=liker veldig godt, 2=liker litt godt, 3=liker litt dårlig, 4=liker veldig dårlig.)

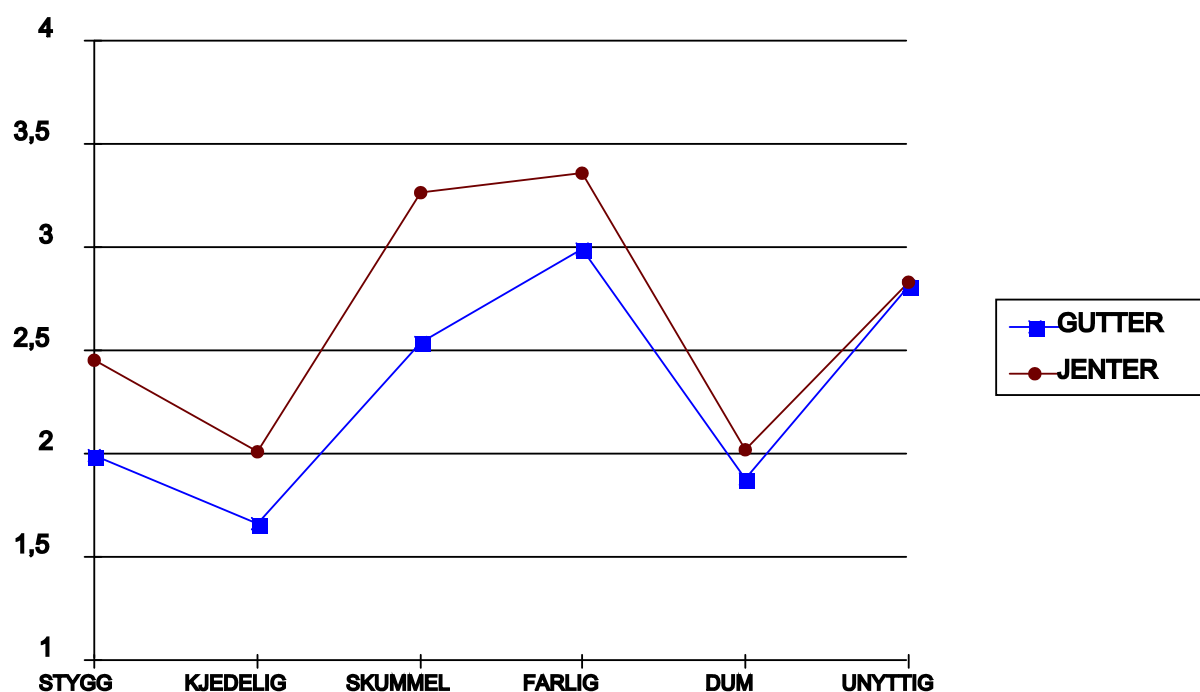
Figur 4. Oversikt over hvor godt/dårlig barn i Grue, Alvdal/Nordre Land og Trondheim liker ulv, bjørn og ørn (Jo lavere skåre, dess bedre likes dyrene.)

Hvilke egenskaper er det barn forbinder med en del arter?

Med få unntak er rangeringen av dyrene langs adjektivskalaene den samme som den er på rangeringen av liker/likes ikke skalaen. Dyrene som er godt likt blir stort sett oppfattet som penere, mer spennende, mindre skumle, lurere, mindre farlige, og mer nyttige enn dyrene som er dårlig likt. Vi husker at det best likte dyret var hund. Hunder blir også oppfattet som det peneste, minst skumle, lureste, nyttigste, og minst farlige dyret. Det dårligst likte dyret var edderkopp. Edderkopp (norske edderkopper) blir oppfattet som det styggeste, kjedeligste, dummeste og minst nyttige av de fem dyrene. Det er imidlertid få barn som oppfatter edderkopper som særlig farlige eller skumle. Det samme kan ikke sies om ulv og ørn. I tillegg til at barn betrakter ulv og ørn som farlige og skumle dyr, oppfatter mange ulv og ørn også som relativt unyttige. Vi merker oss at ulv og ørn, disse egenskapene til tross, ikke var blant de aller dårligst likte dyrene.

Gutter likte edderkopper, ørn, ulv og elg bedre enn jenter gjorde. Reflekteres dette i adjektivskårene? Har gutter en mer positiv oppfatning av disse dyrene enn jenter har? Gutter synes ulven er signifikant mer spennende og mindre skummel enn

jentene synes. Når det gjelder ørn og edderkopper oppfatter gutter disse som signifikant penere, mer spennende, mindre skumle, og mindre farlige enn jentene gjør (Figur 5 og 6). Også elgen betraktes av gutter som mer spennende og mindre skummel enn av jenter.

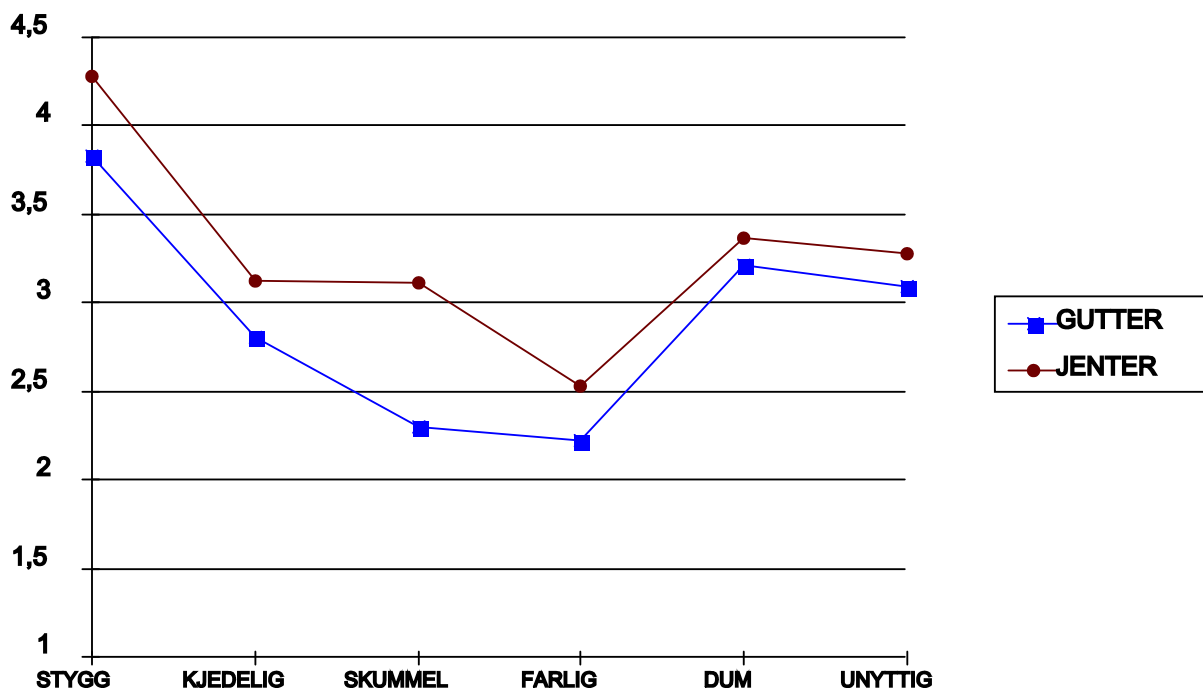

Figur 5. Jenters og gutters gjennomsnittsskåre på de ulike karakteristikkene av ørn. (Jo høyere skåre, dess styggere, kjedeligere, skumlere osv. synes man at ørn er.)

Barn fra by oppfatter ulv og ørn som skumlere og farligere enn barn fra bygdene gjør. Dette er litt overraskende med tanke på at ulv og ørn faktisk var bedre likt av bybarn enn av bygdebarn. Når det gjelder ørn betrakter imidlertid bybarn ørnen som penere og mer spennende enn bygdebarn gjør. Elgen oppfattes desidert mest positivt på bygdene, noe som samsvarer med de regionale forskjellene i hvor godt dette dyret likes. Unger på bygda karakteriserer elgen som penere, mer spennende, mindre skummel, lurere, mindre farlig og mer nyttig enn unger i byen gjør.

Når det gjelder alder er det flere signifikante forskjeller mellom de ulike aldersgruppene oppfatninger av de fem dyrene. Hunder oppfattes mest positivt av de to yngste aldersgruppene, spesielt av 6. klassinger som er den gruppen som

oppfatter hunder som penest, mest spennende, lurest og mest nyttig. Også elg oppfattes som penere, lurere og mer spennende av de yngste aldersgruppene enn av den eldste. Ulv, derimot er det de eldste som oppfatter som penest, lurest og mest spennende. Også ørn er det de eldste barna som betrakter som lurest og penest, mens det er de yngste som synes edderkopp er lurest og penest. Hund og ulv oppfattes som farligere av 6. og 8. klassinger enn av 3. klassinger. Det er ellers ingen aldersmessige forskjeller i hverken hvor farlige eller hvor skumle de forskjellige dyrene oppfattes.

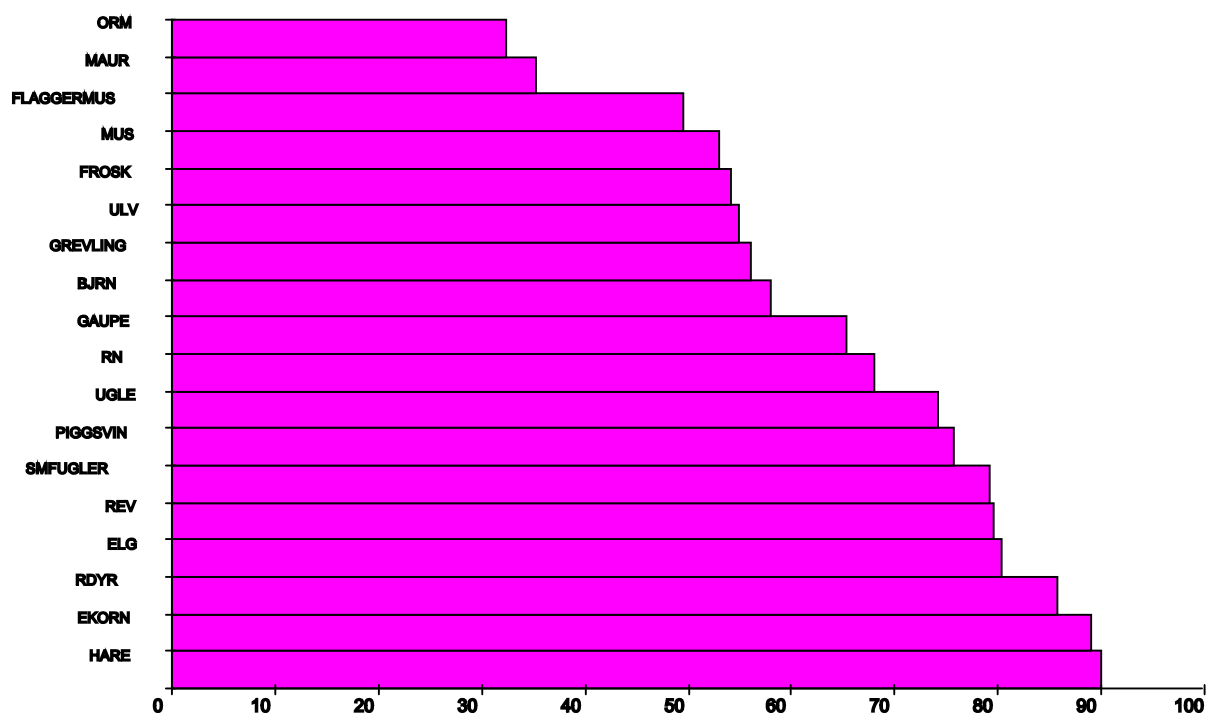

Figur 6. Jenters og gutters gjennomsnittsskårer på de ulike karakteristikkene av edderkopp. (Jo høyere skåre, dess styggere, kjedeligere, skumlere osv. synes man at edderkopp er).

Hvilke arter vil barn se når de er ute i skog og mark?

De fleste barna ønsker å se mange forskjellige dyr når de er ute i skog og mark. De tre dyrene som flest ønsker å se er hare (90 %), ekorn (89 %) og rådyr (86 %) (Figur 7). Men også elg, rev, småfugler og piggsvin er det over 75 % av barna som ytrer ønske om å se. Færrest er det som har lyst til å se ormer (32 %) og maur (35 %). Flaggermus, mus, frosk og ulv er det heller ikke mer enn ca. halvparten av barna

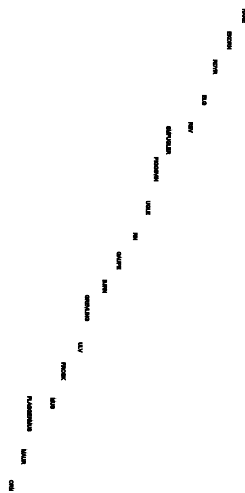
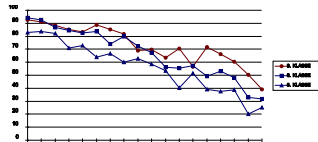
som ønsker å se. Dyrene som færrest ønsker å se er altså stort sett de samme som var dårligst likt. Lysten til å se dyr avtar med økende alder (Figur 8, s. 61). Klarest ser vi dette i forhold til "smådyr" som piggsvin, grevling, orm, frosk, mus, flaggermus og maur. At de minste barna har mere lyst enn de største til å se "smådyr" er for øvrig i tråd med aldersforskjellene i hvor godt barn likte disse dyrene. Også lysten til å se småfugler, ugle, ekorn, hare, rev, elg, gaupe og ørn avtar med alderen, men i motsetning til hva som er tilfelle for "smådyr" avtar lysten til å se disse dyrene først etter 6. Klasse.

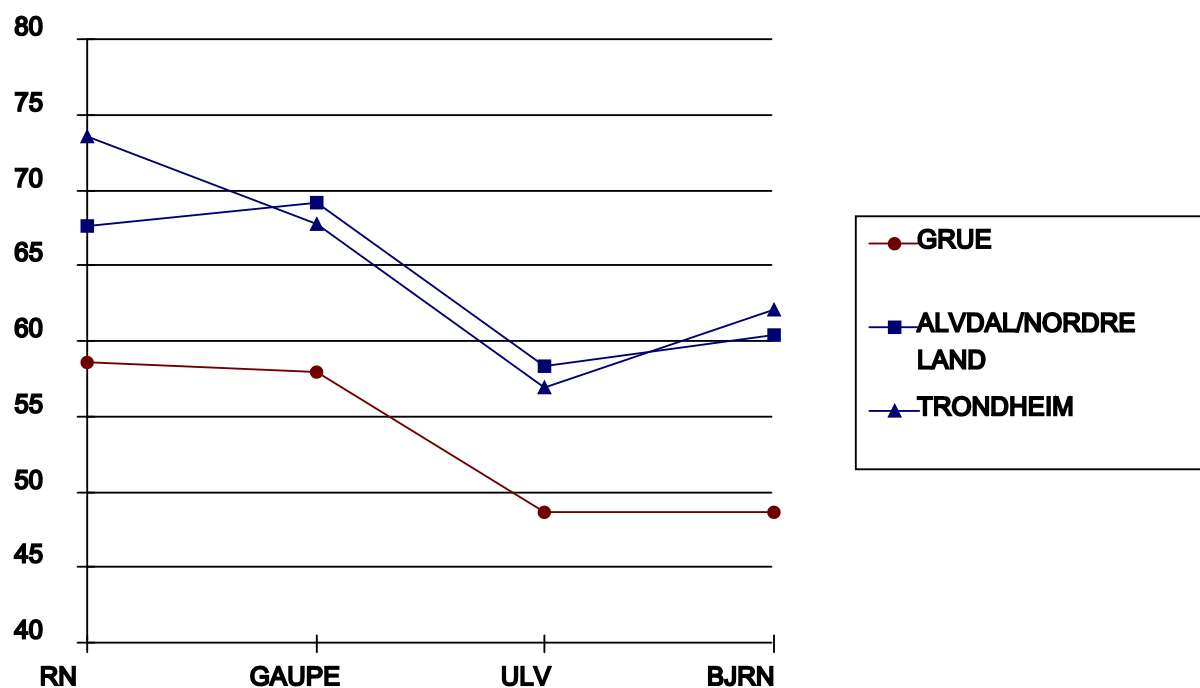
Figur 7. Andel (%) barn (hele utvalget) som ønsker å se de ulike dyrene ute i skog og mark.

Kjønnsmonsteret med gutters interesse for vilde dyr, og jenters interesse for snille og søte dyr avspeiles også i hvilke dyr barn ønsker å se. Signifikant flere gutter enn jenter har lyst til å se grevling, elg, gaupe, bjørn, ulv, ørn, flaggermus, orm og maur. Signifikant flere jenter enn gutter har lyst til å se hare, ekorn, rådyr, småfugler og piggsvin. Når det gjelder regionale forskjeller er det flere barn på bygdene enn i byen som ønsker å se hare, rådyr og elg. Ørn og grevling er det derimot flest bybarn

som ønsker å se (bybarn likte da også ørn og grevling bedre enn bygdebarn gjorde). Det er også flere bybarn som har lyst til å se ulv, bjørn og gaupe, men forskjellene er her ikke signifikante. Lar vi imidlertid barn i Grue utgjøre en egen gruppe finner vi at lysten til å se ørn, gaupe, ulv og bjørn er signifikant mindre blant barn i Grue enn blant barna for øvrig (Figur 9, s. 62).

Figur 8. Andel (%) barn i 3., 6. og 8. klasse som ønsker å se de forskjellige dyrene ute i skog og mark.

Figur 9. Andel (%) barn i Gruie, Alvdal/Nordre Land og Trondheim som har lyst til å se ørn, gaupe, ulv og bjørn.

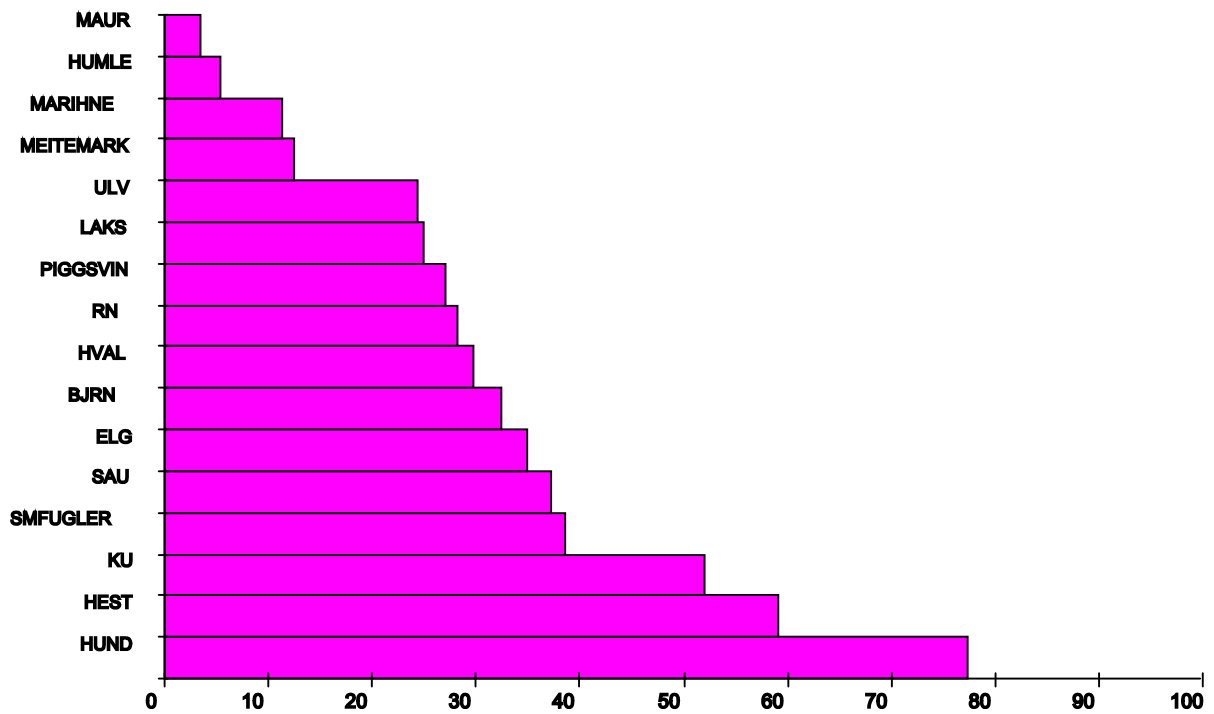
Hvilke arter vil barn helst redde fra utryddelse?

Det er her interessant å se om det er de dyrene barna liker best (hund og hest) som de prioriterer å redde, eller om de hever seg over dyrets utseende o.l., og heller vektlegger faktorer som for eksempel dyrets økologiske betydning.

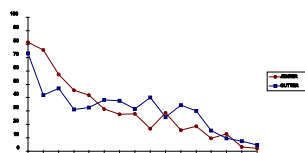
Vi finner at flest barn vil redde hund (77 %) og hest (59 %). Videre følger ku, småfugler og sau. Dyrene færrest vil redde er maur (3 %), humle (5 %), mariehøne (11 %), og meitemark (13 %) (Figur 10, s. 63). Ønsket om å redde ku, ulv, bjørn, ørn og laks øker med alderen, mens ønsket om å redde piggsvin, mariehøne og småfugler avtar. Samtlige aldersforskjeller kan sees både blant barn i Gruie og blant barn i Trondheim (men ikke signifikante forskjeller for alle). I Alvdal/Nordre Land derimot, er det ikke aldersforskjeller i ønsket om å redde ørn og ulv. Flere jenter enn gutter ønsker å redde hund, hest, ku, sau og småfugler, mens flere gutter enn jenter ønsker å redde ulv, bjørn, ørn, humle, meitemark og laks (Figur 11, s. 64). Det er flere bygdebarn enn bybarn som ønsker å redde ku, sau og elg, mens det er flere bybarn enn bygdebarn som ønsker å redde humle og hval. Ut fra

Hva synes barn om dyreartene?

gruppeforskjellene i hvilke dyr barn liker godt/dårlig er ingen av disse funnene overraskende. Litt overraskende er det derimot at vi ikke finner forskjeller i bybarn og bygdebarns ønske om å redde bjørn, ulv og ørn.

Figur 10. Andel (%) barn (hele utvalget) som ønsker å redde de forskjellige dyr fra utryddelse.

Figur 11. Andel (%) jenter/gutter (hele utvalget) som ønsker å redde de forskjellige dyr fra utryddelse.

Diskusjon

Barna i undersøkelsen er positivt innstilt til de aller fleste artene som var nevnt, og gutter er noe mer positivt innstilt enn hva jentene er. Barna er mest opptatt av kjæledyr: Det er kjæledyra som er favorittdyr, de likes best, og de er penere, mindre farlige, mer spennende og nyttigere enn andre grupper dyr. Hund, katt, hest og kanin er favorittartene, og i tillegg likes ekorn og svane svært godt. Arter som kråke, mark, humle, maur og edderkopp likes dårligst. Jenter er mer kjæledyrorientert enn hva gutter er og de liker hester svært godt, mens gutter setter mer pris på ville dyr og rovdyr, inkludert arter som ulv, bjørn, humle, maur og edderkopp. I forhold til jentene synes guttene disse artene er penere, mer spennende, mindre skumle og mindre farlige. Generelt sett liker de yngste barna dyr bedre enn hva de eldre barna gjør, men det er en tendens til at arter som ulv, bjørn og hval likes best av de eldste barna. Denne tendensen var imidlertid mer utpreget i undersøkelsen til Kellert & Westervelt (1983). I forhold til tidligere forskning kan det nevnes at vi ikke fant noen kjønnsforskjell i preferansen for hund. Det er i tillegg mulig at vår bekreftelse

på det kjente fenomen angående jenters opptatthet av hesten avviker noe fra det som har vært funnet tidligere. Som nevnt var det ved århundreskiftet i USA gutter som var mest opptatt av hest. Dessverre har en ikke skilt mellom gutter og jenter i nyere amerikanske preferanseundersøkelser (f.eks. Kellert & Westervelt 1983), men Rusca & Tonucca (1992) viste at italienske gutters og jenters preferanser for hest var omtrent på samme nivå. For øvrig er våre resultater i hovedsak overensstemmende med tidligere studier (se innledningen).

At jentene liker edderkopp dårligere enn hva gutter gjør harmonerer med studier som viser at frykt for edderkopper er mer utbredt blant kvinner enn blant menn (Cornelius & Averill 1983). At barna (begge kjønn) liker edderkopp, maur, humle og mark dårligst er heller ikke overraskende. At edderkopp likevel blir oppfattet som lite farlige (men stygge) og at arter som ulv og ørn betraktes som mer farlige gir imidlertid interessante assosiasjoner. Nyere undersøkelser tyder på at frykt for dyr ikke er en enhetlig psykologisk størrelse - en må i det minste skille mellom frykt for dyr som kan skade en rent fysisk (hai, tiger, bjørn), og frykt - eller mer presist avsky - for arter som forbindes med bedervede og smittefarlige ting (mark, rotter, edderkopper og lignende "småkryp"). Vi kan føle avsky for arter som forbindes med råtne ting, møkk og sykdom uten samtidig å være redd for ulv eller tiger (Davey, Forster & Mayhew 1993). Imot denne todelingen kan en selvsagt innvende at enkelte edderkopparter også er farlige eller giftige, og at både avskyreaksjoner og frykt for større, fysisk farlige arter bl.a. hviler på en genetisk predisposisjon som har blitt selektert pga. dens adaptive egenskaper i menneskets forhistorie. Vi nøyer oss her med å peke på at når "våre" barn klart misliker en art som ikke betraktes som særlig farlig, harmonerer det med den nevnte todelingen.

Bybarn liker dyr bedre enn hva barn fra bygda gjør, og dette gjelder særlig de yngste barna. Vi merker oss at gutter fra byen liker rovdyr bedre enn hva gutter fra landet gjør, og at det er barna bosatt i Grue som liker dem dårligst. Likevel ønsker 50-60 % av Grue-barna å se ulv, bjørn og ørn i naturen. Til sammenligning kan nevnes at 54 % av voksne bosatt i Grue, Åsnes og Våler som ble intervjuet i 1993 mente at det ville være en stor opplevelse å se ulv i skogen (Bjerke & Reitan 1994). Grue-barna er altså ikke entydig negative til rovdyr, men det synes likevel klart at den relativt intense ulvedebatten i området har påvirket barnas holdninger noe. Vi merker oss også at barn bosatt i by i større grad enn barn fra bygda synes at ulv og ørn er farlige, likevel liker de dem bedre.

I denne undersøkelsen avtar lysten til å se dyr ute i naturen med økende alder. Flest barn har lyst til å se hare, ekorn, rådyr, elg, rev og fugler, og færrest ønsker å se orm

og maur. Gutter uttrykker igjen større interesse enn jenter for å se rovdyr. Ødegårdsstuen (1995) har tidligere vist at gutter bosatt i bygdesamfunn er mer interessert enn bygutter i å se på dyreliv. Når det gjelder de arter som bør reddes fra utryddelse dominerer kjæledyr og husdyr, mens økologisk viktige arter som maur, humle, mariehøne og mark nevnes av svært få barn. Disse resultatene tyder på at interessen for dyreliv avtar fram til 15-årsalder og at erkjennelse av økologiske problemstillinger (som bl.a. vil innebære at også upopulære arter har en viktig plass i naturen) enda ikke har noen framtreddende plass i barnas syn på dyrelivet. I en undersøkelse i USA fant Kellert & Westervelt (1985) de samme tendensene fram til 15-årsalder. Men de intervjuet 18-åringene også, og fant en økning i naturalistiske og økologiske interesser fra 15 til 18 år.

Avslutningsvis nevner vi at resultatene selvsagt må forstås på bakgrunn også av den metoden som er brukt i denne undersøkelsen. En grundigere intervju-undersøkelse ville kunne gi viktig informasjon om barnas syn på dyrelivet som ikke så lett kommer til uttrykk ved bruk av et spørreskjema. Den sterke interessen som barn viser for natur og dyreliv taler for at barneforskere bør prioritere studier på dette området høyere, gjerne ved bruk av et mangfold av metoder.

Litteratur

- Bart, W.M. 1972. A hierarchy among attitudes toward animals. *The Journal of Environmental Education* 3: 4-6.
- Bjerke, T. 1994. *Barn - natur - friluftsliv*. Oslo: Landbruksforlaget.
- Bjerke, T. & O. Reitan. 1994. Holdninger i tre Hedmarkskommuner til ulv. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning. Oppdragsmelding 263: 1-37.
- Bowlby, J. 1973. *Attachment and Loss*. Bind 2. London: Hogarth Press.
- Bucke, W.F. 1903. Cyno-psychoses. Children's thoughts, reactions, and feelings toward pet dogs. *Journal of Genetic Psychology* 10: 459-513.
- Chawla, L. 1988. Children's concern for the natural environment. *Children's Environments Quarterly* 5: 13-20.
- Collins, M.A. 1976. Student attitudes toward animals. *American Biology Teacher* 38: 491-493.
- Cornelius, R.R. & J. R. Averill. 1983. Sex differences in fear of spiders. *Journal of Personality and Social Psychology* 45: 377-383.
- Davey, G.C.L. 1994. The "disgusting" spider: The role of disease and illness in the perpetuation of fear of spiders. *Society and Animals* 2: 17-25.
- Davey, G.C.L., L. Forster & G. Mayhew. 1993. Familial resemblances in disgust sensitivity and animal phobias. *Behavior Research & Therapy* 31:41-50.
- Friedmann, E., A.H. Katcher, J.J. Lynch & S.A. Thomas. 1980. Animal companions and one year survival of patients after discharge from a coronary care unit. *Public Health Reports* 95: 307-312.

- Friedmann, E., A.H. Katcher, S.A. Thomas, J.J. Lynch & P.R. Messent. 1983. Social interaction and blood pressure. *Journal of Nervous and Mental Disease* 171: 461-465.
- Jersild, A.T. & F.B. Holmes. 1935. *Children's fears*. *Child Development Monogr.No.20*.
- Kellert, S. R. & M.O. Westervelt. 1983. Children's attitudes, knowledge and behaviors toward animals. Government Printing Office, report no. 024-010-00641-2. 202 s.
- Kidd, A.H. & R.M. Kidd. 1985. Children's attitudes toward their pets. *Psychological Reports* 57: 15-31.
- Levinson, B. 1969. *Pet-oriented child psychology*. Springfield, IL: Thomas.
- Mallon, G.P. 1992. Utilization of animals as therapeutic adjuncts with children and youth: A review of the literature. *Child & Youth Care Forum* 21: 53-67.
- Rusca, G. & F. Tonucci. 1992. Development of the concept of living and animal in the child. *European Journal of Psychology of Education* 7: 151-176.
- Serpell, J. 1992. The beneficial effects of pet ownership on human health and behaviour. *Journal of the Society for Companion Animal Studies* 4: 2-3.
- Statistisk sentralbyrå. 1985. Standard for kommuneklassifisering. *Standarder for norsk statistikk* 4.
- Tiller, P.O. 1993. *Barn i natur. Referat fra landskonferanse. Bodø 25.-27. august 1993*. DN-notat 1993-8.
- Ødegårdstuen, T. S. 1995. Er det kjønnsforskjeller i hvilke friluftaktiviteter barn har mest lyst til å delta i? *Barn* 13 (1): 7-24.
- Øhman, A. 1986. Face the beast and fear the face: Animals and social fears as prototypes for evolutionary analyses of emotion. *Psychophysiology* 23:123-145.